

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Ší'itské sekty po smrti Dža'fara as-Sádiqa

Ismá'ílíja

Denisa Rymonová

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

Ší'itské sekty po smrti Dža'fara as-Sádiqa

Ismá'ílíja

Denisa Rymonová

Vedoucí práce:

Mgr. Alena Tomková, Ph.D.

Katedra blízkovýchodní studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Poděkování

Chtěla bych srdečně poděkovat vedoucí mé bakalářské práce, doktorce Aleně Tomkové, za její nezanedbatelnou pomoc a inspiraci, kterou jsem od ní neustále dostávala.

Obsah

1. ÚVOD.....	1
2. Dža'far as-Sádiq	3
2.1. Život Dža'fara as-Sádiqa a jeho přínos.....	3
2.2. Sekty vzniklé po smrti Ja'fara.....	5
3. Ismá'ílíja	8
3.1. Vznik sekty	8
3.1.1. Da'wa a dá'í.....	9
3.1.2. Hasan as-Sabbáh.....	10
3.1.3. Ismá'ílíja před příchodem Fátimovců	12
3.2. Fátimovská ismá'ílíja.....	13
3.2.1. Vzestup moci – zlatý věk ismá'ílíje.....	13
3.2.2. Rozkol - Nizárí a musta'lí.....	15
3.2.3. Třetí období – zánik Fátimovské říše	17
3.3. Ismá'ílíjská doktrína	18
3.3.1. Taqíja	18
3.3.2. Záhir, batin, haqíqa.....	19
3.3.3. Ta'wíl	20
3.3.4. Stvoření světa.....	21
3.3.5. Nass	22
3.3.6. Posvátné číslo sedm	22
3.3.7. Furú ad-dín'	23
3.3.8. Qijáma.....	25
3.4. Ismá'ílíja v dnešní době.....	26
3.4.1. Agá Chán IV.....	27
4. ZÁVĚR.....	29
5. Resumé	31
6. Seznam použité literatury	32

1. ÚVOD

Krátce po smrti proroka Muhammada se islám rozdělil do dvou hlavních proudů, a to na základě otázky, kdo se má stát novým následníkem Muhammada. Jedna skupina uznávala za nového nástupce Muhammadova bratrance Alího, zatímco druhá preferovala za následníka Muhammada Abú Bakra. Tato neshoda zapříčinila první a zároveň největší schizma v celé historii muslimů, které se událo v roce 632 a došlo tak k rozdělení na sunnity a ší'ity.

K rozkolům v náboženství docházelo po celá staletí a výjimkou není ani ší'itský islám. Právě smrt šestého ší'itského imáma Dža'fara as-Sádiqa zapříčinila několik neshod, které se týkaly jeho následnictví a které vyústily ve vznik nových sekt. Tímto se dostávám k tématu mé bakalářské práce, jež nese název ší'itské sekty po smrti Dža'fara as-Sádiqa. Toto téma jsem si zvolila, jelikož svůj zájem směřuji na ší'itské sekty a v české literatuře je o nich velký nedostatek informací. Avšak v průběhu studia potřebných zdrojů a materiálů k vybranému tématu této práce jsem se blíže seznámila se sektou *ismá'ílíja*. Tato sekta mě natolik zaujala, že jsem se rozhodla směřovat většinu své pozornosti právě na *ismá'ílíju*. Ostatním sektám, které vznikly po smrti šestého imáma, věnuji samostatnou kapitolu.

Tato bakalářská práce si klade za cíl uskupit veškeré podstatné informace o sektě *ismá'ílíja*. Práce je zaměřena především na *ismá'ílíjské* učení a historické pozadí v období od jejího vzniku skrze různá schizmata až po její působení v současném světě. Témata v práci řadím pro lepší přehlednost tematicky, nikoli chronologicky.

Dža'far as-Sádiq patří mezi klíčové osobnosti jak pro ší'ity a sunnity, tak pro samotné členy sekty *ismá'ílíje*, a proto je nezbytné, abych se jím ve své práci zabývala podrobněji. Věnuji mu první kapitolu, ve které budu popisovat jeho život a přínos pro budoucí generace. Dále se v této kapitole budu stručněji zabírat sektami, které vznikly po jeho smrti.

Další kapitola mé práce je věnována již samotné *ismá'ílíje* a je započata jejím vznikem. Součástí této kapitoly jsou podkapitoly, ve kterých se budu snažit blíže specifikovat *ismá'ílíjské* hnutí, na základě kterého byla *ismá'ílíja* schopna dosáhnout svých rozměrů a úspěchů. Pozornost zaměřím též na jednoho z nejslavnějších

ismá'ílijských dá'í, a to Hasana as-Sabbáha. Neopomenu ani *ismá'ílijské* působení na Blízkém východě před tím, než *ismá'ílité* zformovali jedno z nejsilnějších středověkých islámských impérií.

Následně se věnuji fátimovskému období. Během tohoto období dosahovala *ismá'ílija* svého největšího rozkvětu a to jak na poli umění, tak na poli literatury. Těž zde budu popisovat různá selhání, na jejichž základě došlo k několika nešťastným událostem v historii *ismá'ílitů*.

Nejrozsáhlejší část práce je zaměřena na *ismá'ílijskou* doktrínu. V této podkapitole se budu věnovat pouze nejpodstatnějším doktrínám *ismá'ílijské* věrouky. Téměř všechny doktríny, které zde budu představovat, mají svůj základ v antickém novoplatonismu. Novoplatonismus není však jediný prvek v *ismá'ílijském* učení, ale objevují se zde i elementy z jiných blízkovýchodních kultur či náboženství. Nezanedbatelnou roli zde však hraje vnitřní (*bátin*) a vnější (*záhir*) interpretace *ismá'ílijské* doktríny, která je nejpodstatnějším kritériem pro pochopení tohoto učení.

V závěrečné kapitole představím podobu dnešní *ismá'ílije*, její vliv na současný svět a nejvyššího duchovního představitele *ismá'ílijské* komunity Agá Chána IV.

Při zpracování dané tematiky jsem čerpala především z cizojazyčných zdrojů, ale také z českých, které se zabírají tématy souvisejícími s ší'ou či historií Blízkého východu. Českých zdrojů jsem použila minimum, neboť neexistuje velké množství informací, které se věnují tématu *ismá'ílija*. Většina zdrojů této práce pochází od ředitele londýnského Institutu *ismá'ílijských* studií Farhada Daftaryho, který se zabírá problematikou týkající se sekty *ismá'íliji*. Dále jsem používala internetové zdroje, a to zejména webové stránky, které mi zaslali samotní členové z elektronické knihovny a databáze *Ismaili Heritage*, které jsem kontaktovala prostřednictvím sociální sítě. Těž bych chtěla zmínit moji komunikaci skrze emailovou korespondenci s profesorem Harvardské univerzity Khalilem Adnanim, který mi zaslal svou práci týkající se *ismá'ílijské* věrouky a stručné objasnění doktríny *ta'wíl*.

Bakalářská práce je vypracována především na základě zevrubné analýzy sekundárních zdrojů, které jsem pečlivě zhodnotila.

2. Dža'far as-Sádiq

V této kapitole budu pozornost věnovat především šestému, ší'ity uznávanému imámovi Dža'farovi as-Sádiqovi.

Celým svým jménem Abú Abdulláh Dža'far ibn Muhammad, avšak více znám pouze jako Dža'far as-Sádiq, kde *sádiq* v tomto případě znamená v překladu do češtiny „pravdivý“ a¹ existují přinejmenším dohromady tři tvrzení, jakým právem získal nárok nést toto jméno, neboť všichni imámové po Muhammadově smrti byli, stejně jako Dža'far, pravdiví:

Jednou z teorií muslimských učenců je, že existovaly osoby s podobným jménem a byla potřeba ho od nich odlišit, a také aby se nikdo nebyl schopný, zmýlit v označení toho jediného správného imáma. Za druhou teorii, jakým způsobem dostal svého přízviska Sádiq, se považuje jeho příchod do Sajjídova² svatého domu, ve kterém získal tento titul díky jeho nezpochybnitelné pravdivosti. Třetím tvrzením, jak se imám Dža'far dostal k tomuto jménu je, že sám všemocný Alláh vybral toto jméno pro Dža'fara, a tak prorok předpověděl jeho narození.³

2.1. Život Dža'fara as-Sádiqa a jeho přínos

Dža'far se narodil jako prvorozený syn pátému imámovi Muhammadovi al-Báqirovi⁴ a matce Fátimě, která byla spíše známa pod jménem Umm Farwa⁵ a byla pravnučka sunnity uznávaného prvního chalífy Abú Bakra.

Přesné datum narození není známo, ale spekuluje se o třech možných datech, a to o letech 699, 702 nebo 705.⁶ Avšak některé zdroje uvádějí i přesné datum narození, kterým by měl být podle islámského kalendáře 17. den měsíce Rabí' al-Awwal 83 A.H. v Medíně.

---

¹ MOMEN, M., *An Introduction to Shi'i Islam*, str. 38.

² *Termín Sayyid má několik významů, ale v tomto případě ho použijeme k pojmenování potomků proroka Muhammada a jako označení pro kmenového náčelníka.* Dostupné z: BRILL, *The Encyclopedia of Islam Vol. 8. Ned-Sam.* str. 115.

³ DUNGERSI, M. R., *A Short Biography of Imam Jafar al-Sadiq (A.S.)*, str. 2.

⁴ MOMEN, M., *An Introduction to Shi'i islam.*, str. 38.

⁵ DUNGERSI, M. R., *A Short Biography of Imam Jafar al-Sadiq (A.S.)*, str. 3.

⁶ MOMEN, M., *An Introduction to Shi'i islam.*, str. 38.

Dža'far už jako malý chlapec navštěvoval školy a madrasy založené jeho otcem, kde na rozdíl od ostatních žáků, starších či mladších, kteří se pouze vzdělávali, on diskutoval s mnohem staršími studenty a o vážných záležitostech, jako je například právní věda *figh*.

Když bylo budoucímu imámovi jedenáct let, zúčastnil se jedné školní diskuze, kde měli žáci debatovat na téma astronomie. Během diskuze předstoupil Dža'far s názorem, že Země nemůže být plochá. Všechny studenty naprosto uchvátil, když začal argumentovat tím, že Slunce vychází na východě a zapadá na západě, noc a den se mění každých dvacet čtyři hodin a toto musí být pro každého zjevný důkaz, proč naše Země musí být jednoznačně kulatá a ne pouhá placka. Tento příběh je dokonce zaznamenán pěti francouzskými učiteli ze Strasbourgu pod názvem "*The heart of the Shia Scholarship*" a bylo též přeloženo do jazyků jako je perština, urdu a angličtina.

Většinu svého dětství strávil na škole, jež byla založena jeho otcem al-Báqirem a dědou Zajnu'l-ábidínem. Vyrostl zde a postupem času se stal učencem a učitelem. Tato škola se nachází v Medíně a je považována za jedno z nejkvalitnějších vzdělávacích center, kde se formovaly různé vzdělávací kurzy a předměty. Poté, co Dža'farův otec zemřel, ujal se jeho místa a převzal tak vedení na univerzitě a dále nechal rozvinout a zmodernizovat vzdělávání, které bylo zakořeněno už z dob jeho otce.⁷

Co se týče pozdějšího vývoje ve vzdělání, byl Dža'far považován za nejlepšího intelektuálního představitele své doby⁸ a své sympatie si nezískal pouze u ší'itů, ale také u sunnitů,⁹ a to zejména u dvou zakladatelů sunnitských *maddhabů*¹⁰ Abú Hanífi an-Nu'mána a Málíka bin Anase. Dža'far se věnoval především *hadíthům*¹¹ a *fighu* a též mu je připisováno založení ší'itské právní školy *dža'faríji*, která se však poněkud liší od původních čtyř sunnitských škol. Vzhledem k jeho vzrůstající popularitě ve

---

⁷ *The Sixth Imam Ja'far Ibn Muhammad as-Sadiq* [online]. [cit. 1. 11. 2016]. Dostupné z: <https://www.al-islam.org/story-of-the-holy-kaaba-and-its-people-shabbar/sixth-imam-jafar-ibn-muhammad-sadiq>

⁸ DAFTARY, F., *The Isma'ilis: Their History and Doctrines*, str. 80-81.

⁹ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, str. 182.

¹⁰ Tento termín se, v arabštině, používá pro náboženské školy. Dostupné z:

<http://www.encyclopedia.com/religion/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/madhab>

¹¹ Termín *hadíth* je hluboce spjat s výroky proroka Muhammada a jeho nejbližších druhů. Dostupné z: <http://www.quranicstudies.com/prophet-muhammad/the-meaning-of-hadith/>

skupině myslitelů, která se pohybovala v jeho blízkém okolí, se stal terčem spekulací *ghulát*¹², více než tomu bylo doposud u ostatních členů Alího dynastie.¹³

Další odkaz, který zanechal Dža'far as-Sádiq ještě před svou smrtí, bylo rozpracování imámovské ší'itské tradice, které probíhalo zejména v období do příchodu vlády dynastie Abbásovců v roce 750 do čela chalífátu. Tato tradice se stala společným základem jak pro sektu *ismá'ílíja*, tak pro sektu *ithná'ašarija*.¹⁴

2.2. Sekty vzniklé po smrti Dža'fara

Smrt šestého imáma as-Sádiqa je velice důležitým milníkem pro celou historii ší'itů, neboť právě po jeho smrti vzniklo několik sekt, včetně těch radikálních. Vybrané sekty budu dále v této podkapitole stručněji charakterizovat.

První z nově vzniklých sekt je *dža'faríja*, též známa jako *náwusíja*. Členové této sekty věřili, že Dža'far ve skutečnosti nezemřel, ale nachází se ve skrytosti (doktrína *ghajba*) a vrátí se (doktrína *radž'a*) jako Mahdí. Někteří členové, tvořící svou vlastní bezejmennou skupinu, však nevěřili jen ve skrytého imáma, ale měli i svou vlastní teorii, ve které tvrdili, že po smrti Dža'fara imamát nadobro skončil (*wáqifíja* u šestého imáma).¹⁵ Název sekty se odvozuje od jména jejího vůdce, Abdulláha bin al-Náwúse, známého jako Návus z Basry.

Další nově vzniklá sekta, nesoucí název *aftahíja*, též *fatahíja* považovala za následníka Dža'fara jeho syna Abdulláha al-Aftaha,¹⁶ neboť podle členů sekty by imamát měl vždy přecházet pouze z předchozího imáma na jeho nejstaršího syna. Z prvopočátku měl al-Aftah dostatek podporovatelů, nicméně ne nadarmo se říká „rychle nabyl, rychle pozbyl“, poněvadž velmi brzy někteří jeho následovníci začali směřovat své sympatie více k jeho bratru Musá al-Kázimovi. Důvody byly nejspíš takové, že al-Aftah zemřel pouhých sedmdesát dní po smrti svého otce, aniž by zanechal jediného syna a že nebyl dostatečně vzdělaný, co se týče ší'itského učení.

---

¹² Tento termín se používá pro extrémistické ší'itské skupiny, kteří mají abnormální úctu k Alímu nebo jiným bytostem, jež pokládají za boží inkarnaci a též jsou přesvědčeni o stěhování duší. Mezi tyto skupiny patří členové sekt Alawitů nebo Drúzů. Dostupné z: KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, str. 196.

¹³ DAFTARY, F., *The Isma'ilis: Their History and Doctrines*, str. 80-81.

¹⁴ DAFTARY, F., *Ismailis in Medieval Muslim Societies*, str. 207.

¹⁵ MOMEN, M., *An Introduction to Shi'i Islam*, str. 54.

¹⁶ DAFTARY, F., *The Isma'ilis: Their History and Doctrines*, str. 88.

Abdulláhovi se přezdívalo „nemotorný“ či „nešikovný“, a to z důvodu nesouhlasu s učením svého otce, a proto svou náklonnost směřoval spíše k učení rané filosoficko-náboženské školy *murdži'a*. Následovníci ší'itské sekty *fatahíja* (*aftahíja*) věřili, že imamát končí (*qat'íja*) se smrtí Abdulláha al-Aftaha (jako je tomu u některých přívrženců sekty *náwúsíja*), zatímco ostatní věřili ve skrytost jeho syna, který se navrátí jako Mahdí, neboli bohem správně vedený imám.¹⁷

Na tomto místě trochu předběhnu dobu, které se věnuji, a velice zkráceně uvedu, co se dělo po smrti Abdulláha al-Aftaha. Když Abdulláh zemřel, velká většina jeho stoupců začala následovat jeho bratra Músá al-Kázima, jenž byl uznán za nástupce svého otce Dža'fara as-Sádiqa, a to ze strany frakce, která vešla později ve známost jako *imámíja* či *ithná'ašaríja*. Po smrti al-Kázima v roce 799 jedna skupina z jeho přívrženců uznala za jeho nástupce, a tedy osmého ší'itského imáma, nejstaršího syna Alího bin Musá al-Ridá, který udržoval velmi dobré vztahy s abbásovským chalífou al-Ma'múnem. Když ar-Ridá zemřel v roce 818, jeho věrní se rozdělili do dvou skupin, které následovaly čtyři různé imámy. Nicméně toto nemění nic na tom, že právě tato podskupina sekty *imámíje* se nakonec stala známá pod názvem *ithná'ašaríja*, též dvanáctníci. Tento titul se vztahuje na všechny ty, kteří uznávají řadu dvanácti imámů, jež začíná Alím ibn Abí Tálíbem a končí Muhammadem bin al-Hasanem,¹⁸ který za nevysvětlitelných okolností zmizel a do dnešních dnů na něj, jakožto na mesiáše, stále čekají jeho následníci ze sekty dvanáctníci. Co se týče jejich postoje, je se sunnitskými názory velmi podobný a také není považována za radikální.¹⁹

Za čtvrtou vzniklou sektu po smrti šestého imáma je považována *šumajtíja*, která podobně jako v předchozích případech odvozuje název od svého vůdce Jahjá ibn Abí Šumajta. Jahjá připisoval nárok na imamát čtvrtému synovi Dža'fara as-Sádiqa, kterým byl Muhammad, známý jako *ad-Díbádj*, v překladu znamená krásný. Stoupenci sekty věřili, že imamát by měl zůstat v rodině ad-Díbádže a že Mahdí se rekrutuje právě z této linie. Dále existuje nejméně jedna zpráva o tom, že Muhammad věřil v *zajdíjovský* typ imamátu a že zaútočil na chalífu Ma'múna v roce 814. Muhammad byl však poražen, ale to nic neměnilo na tom, že i přes prohru jej Ma'mún nezničil a nechal jej na svém dvoře v Chorásánu.²⁰

---

¹⁷ MOMEN, M., *An Introduction to Shi'i islam*, str. 54.

¹⁸ DAFTARY, F., *Ismailis in Medieval Muslim Societies*, str. 21.

¹⁹ LEWIS, B., *Dějiny Blízkého východu*, str. 76.

²⁰ MOMEN, M., *An Introduction to Shi'i islam*, str. 55.

Pátou nově vzniklou sektou po smrti šestého imáma je sekta *ismá'ílíja*, která přejala své jméno od syna Dža'fara as-Sádiqa Ismá'íla.²¹ O této sektě se budu více rozepisovat v několika následujících kapitolách a podkapitolách, neboť patří mezi dvě nejpočetnější sekty ší'itského islámu.

---

²¹ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, str. 191.

3. Ismá'ílíja

Ve třetí kapitole se budu věnovat sektě *ismá'ílíja*, jež je hlavní náplní mé bakalářské práce, a to od jejího vzniku, skrze všechny rozkoly, esoterické učení až po její působení v dnešní době.

Jak už z názvu vyplývá, název sekty je odvozen od syna Dža'fara as-Sádiqa Ismá'íla. Tato ší'itská sekta je však též známa pod termínem *Sab'íja*, čili „sedmíci“. Tento název se odvíjí od počtu imámů, kteří patří mezi „ty“ viditelné, ale také zejména proto, že číslo sedm hraje nezanedbatelnou úlohu ve věroučné a organizační struktuře *ismá'ílíje*.²²

Ismá'ílíja díky počtu svých stoupenců zaujímá druhé místo po nejrozšířenější ší'itské sektě *ithná'ašaríja* neboli „dvanáctníci“. Své zastoupení má ve více než 25 zemích, a to téměř po celém světě.²³ Její stoupence můžeme nalézt například v Číně, Severní Americe, východní Africe, ale i v Evropě. Členové sekty odhadují svůj počet přibližně na 15 milionů.²⁴

3.1. Vznik sekty

Již za života Dža'fara bylo rozhodnuto, kdo se má stát dalším právoplatným imámem. Titul imáma měl podle většiny rodících se ismá'ílitů získat jeho druhorozený syn Ismá'íl (některé zdroje však uvádějí, že Ismá'íl byl prvorozený syn, což by i více vysvětlovalo, proč právě on se měl stát nástupcem svého otce. (Viz: LEWIS, B., *Dějiny blízkého východu*, 1995, str. 76). Nicméně zemřel ještě dříve než jeho otec, a proto se Dža'far stal terčem kritiky většiny jeho stoupenců, neboť předčasné úmrtí Ismá'íla vyvolalo v následovnicích Dža'fara jisté pochybnosti. Nejistota začala postupně nabývat na intenzitě, a to zejména v otázce, jak se mohl neomylný imám Dža'far zmýlit ve jmenování svého následníka, tedy jak je možné, že bohem správně vedený imám takto pochybil právě v tak důležité věci, jako je *Nass* (Více v kapitole 3.3.5.). Pochybnosti však neskončily pouze u božského imámátu, ale též se začalo spekulovat

---

²² KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, str. 191.

²³ DAFTARY, F., *Ismailis In Medieval Muslim Societies*, str. 27.

²⁴ DAVIS, R. J., *The Shia Imami Ismaili Muslims: A Short Introduction*, str. 22.

o podstatě jeho učení. Proto se někteří z jeho následovníků od Dža'fara distancovali, a to již za dob jeho působení v čele imámátu.

Existují však i další zprávy, proč Ismá'íl nedostal svého titulu imám. Tyto zprávy byly sepsány již zmíněnou sektou *ithná 'ašaríja*. Jejich výtky směřovala k údajnému holdování alkoholu ze strany Ismá'íla.²⁵

Poté, co roku 765 zemřel šestý imám Dža'far as-Sádiq, nastal jeden z osudných momentů v historii šíitů, který v této muslimské skupině zapříčinil rozkol. Roznětkou tohoto rozkolu byla otázka, kdo bude vést imámát. Většina učených ší'itů se shodla na tom, že následovníkem Dža'fara as-Sádiqa by se měl stát jeho syn Musá al-Kazim, ale s tímto rozhodnutím nesouhlasila jiná, menší skupina, která požadovala do čela imámátu Dža'farova druhorozeného syna Ismá'íla a jeho syna Muhammada.²⁶

Ti, kteří za právoplatného následovníka považovali druhorozeného syna Ismá'íla, se též rozcházeli v názoru na skutečnost jeho smrti. Jedna skupina totiž po vzoru ší'itského následovnictví vůbec nepřipouštěla fakt Ismá'ílova skutečného úmrtí, zatímco jiní jeho úmrtí věřili, a proto následovali až jeho syna Muhammada.²⁷

Nicméně, to nic nemění na tom, že se *ismá'ílíja* stala potomkem extrémistického učení, které se dá přirovnat k metodám ší'itů, jako tomu bylo již za vlády Umajjovské dynastie. Tímto způsobem si zajistili své budoucí vítězství, které bylo započato v Jemenu.²⁸

3.1.1. Da'wa a dá'í

Tyto dva termíny *da'wa* a *dá'í* jsou hluboce spjaty se sektou *ismá'ílíja*, a proto je nezbytné, abych je ve své práci blíže definovala.

Hned na začátku bych měla uvést, že *dá'í* jsou klíčové osobnosti *ismá'ílíje*, neboť bez nich by nebyla schopna dosáhnout takových úspěchů a rozměrů, jakých dosáhla.²⁹

---

²⁵ DAFTARY, F., *The Isma'ilis: Their History and Doctrines*, str. 88.

²⁶ *Isma'ilism* [online]. [cit. 1. 11. 2016]. Dostupné z: <http://looklex.com/e.o/ismailis.htm>

²⁷ *Who Succeeded Imam Jafar al-Sadiq? Seven Proofs for the Imamatus of Imam Ismail ibn Jafar* [online]. [cit. 4. 11. 2016]. Dostupné z: <https://ismailignosis.com/2014/10/02/who-succeeded-imam-jafar-al-sadiq-seven-proofs-for-the-imamat-of-imam-ismail-ibn-jafar/>

²⁸ LEWIS, B., *Dějiny Blízkého východu*, str. 76.

²⁹ RAJPUT, M., A., *Hasan-i-Sabbah: His Life and Thought*, str. 91.

Výraz *da'wa* byl v níže popsaném slova smyslu prvně použit již za doby imámátu Dža'fara as-Sádiqa a Abdulláha bin Majmúna, který byl jedním z původních zakladatelů *da'wa*. *Da'wa* v překladu z arabštiny znamená „volat, pozvat nebo přivolat“.³⁰ Avšak v některých dalších zdrojích se tento výraz připisuje k arabskému „*da'wat al-haqq*“,³¹ který v překladu do českého jazyka doslovně znamená „vyzývat k pravdě“. Z tohoto výrazu potom dále odvozujeme slovo *dá'í*, které překládáme do češtiny jako „ten, který přivolává, vyzývá“. *Da'wa* je principem, který apeloval na ostatní muslimy k příslibení loajality všem imámům počínaje od Dža'fara as-Sádiqa.

Hlavní aktivity této misionářské činnosti se soustředily ve městě Basra. Je také zřejmé, že Muhammad bin Ismá'íl byl reprezentován dvanácti *hodždžat* (vůdci) v různých regionech. Mezi *hodždžat* patřili i *dá'í*, kteří se řídili instrukcemi svých nadřízených.

Dá'í využívali dva způsoby k přilákání, zpočátku pouze muslimské společnosti a později i mimo *ummu*, na svoji víru. Prvním způsobem bylo využívání sociálně-ekonomických zdrojů, které měly napomáhat v dalším rozšiřování *da'wy*. Druhým prostředkem propagace byl filozofický výklad nauky islámu, kterým si *dá'í* měli získat filozoficky smýšlející část společnosti. Jednou ze zajímavostí je, že *dá'í* byli povinni osobně znát veškeré členy své komunity, včetně jejich nejnaternějšího soukromí.³²

Krátce před vznikem Fátimovského chalífátu byli ismá'ílité koncentrováni především na území severozápadního Íránu, Chorásánu a také na území Transoxanie (dnešní střední Asie). *Ismá'ílíjští dá'í* zde zakládali své pevnosti, které jim měly napomáhat při obraně proti svým nepřátelům, jakými byli například Seldžuci. Kvůli stálým nájezdům ze strany nepřátel byli *dá'í* nuceni začít jednat radikálněji a vzniklo tak militantní křídlo *dá'í*. Těmto *ismá'ílíjským dá'í* velel Hasan as-Sabbáh.³³

3.1.2. Hasan as-Sabbáh

Ve své další kapitole stručněji představím Hasana as-Sabbáha, neboť právě on je jednou z hlavních klíčových osobností *ismá'ílíjské da'wy*.

---

³⁰ *Da'i, Dawa* [online]. [cit. 18. 11. 2016]. Dostupné z: <http://ismaili.net/heritage/node/10269>

³¹ KLEMM V., *Code of Conduct: A Treatise on the Etiquette of the Fatimid Ismaili Mission*, str. 1.

³² *Da'i, Dawa* [online]. [cit. 10. 12. 2016]. Dostupné z: <http://ismaili.net/heritage/node/10269>

³³ RAJPUT, M., A., *Hasan-i-Sabbah: His Life and Thought*, str. 99.

Hasan as-Sabbáh se narodil v roce 1034 do ší'itské rodiny v Íránském Qómu.³⁴ O jeho původu toho není příliš mnoho známo, avšak přesto některé knihy připisují jeho původ ke královské dynastii z Jemenu.³⁵ Už jako malý chlapec nabyl dovedností z oboru formálního vzdělávání, které mu poskytoval při domácí výuce jeho otec. Vynikal zejména v geometrii a astronomii a o *ismá'íljské* doktríně ho učil fátimovský *dá'í* Amír Dharrab.

Poté, co Hasan vážně onemocněl, přepadl ho strach, že by mohl zemřít ještě dříve, než by byl schopný poznat skutečnou pravdu. Po zotavení se proto obrátil na *ismá'ílity*, aby mu objasnili principy jejich učení. V roce 1071 se prvně setkal s fátimovským *dá'í* Abdulmalikem bin Atašem. „*V roce 1071 Abdulmalik bin Atáš, který v tento čas působil jako dá'í v Iráku, přijel do Reje. Setkal jsem se s jeho souhlasem, zvolil mě zástupcem dá'í a naznačil, že bych měl jet za jeho veličenstvem v Egyptě, kým v té době byl al-Mustansir. V roce 1077 jsem při své cestě do Egypta přijel do Isfahánu. Do Egypta jsem konečně dorazil v roce 1078.*“³⁶

Kolem roku 1077 se tedy Hasan rozhodl opustit Isfahán a vydal se na svou cestu do Egypta. Tato cesta však nebyla přímá a během ní navštívil hned několik míst. Nejdříve zavítal do severního Ázerbájdžánu, odkud se poté přesunul do tureckého Silvanu. V Damašku však jeho cesta byla narušena a nezbývalo mu nic jiného než plout po moři. V roce 1078 byl již vítán nejvyššími hodnostáři v Káhiře.³⁷

Po příjezdu a přivítání se dotazoval Hasan al-Mustansira, kdo se stane jeho budoucím následníkem. Na tuto otázku mu al-Mustansir odpověděl, že jeho syn Nizár. Dále v Káhiře as-Sabbáh rozvíjel své znalosti o praktiky *dá'í* ve vzdělávacím centru Dar al-Hikman, které bylo považováno za prvotřídní centrum své doby. Kromě radostných chvil musel Hasan v Káhiře čelit také jistým nepříjemnostem a jednou z nich bylo uvěznění v pevnosti Dumdžat. Naneštěstí zdi pevnosti byly jednoho dne zničeny a Hasan tak mohl uprchnout a následně šířit *ismá'íljskou* víru. Po návratu si vyhlídl hrad Alamut v Dajlamu, který se měl stát sídlem jeho *da'wy*. Proto z několika

---

³⁴ Hasan Bin Sabbah and Nizari Ismaili State in Alamut [online]. [cit. 20. 12. 2016]. Dostupné z: <http://www.ismaili.net/histoire/history06/history601.html>.

³⁵ Hasan-i Sabbah [online]. [cit. 4. 1. 2017]. Dostupné z: http://www.alamut.com/subj/ideologies/alamut/iqbal_Sabbah.html.

³⁶ Hasan Bin Sabbah and Nizari Ismaili State in Alamut [online]. [cit. 20. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.ismaili.net/histoire/history06/history601.html>

³⁷ HODGSON, G., S., *The Secret Order of Assassins - The struggle of the Early Nizari Ismailis Againsts the Islamic World*, str. 46.

měst nechal vyslat zkušené *dá'í* s jasným úkolem šířit *ismá'ílíjskou* víru. V této pevnosti byl posléze v roce 1090 založen nezávislý *ismá'ílíjský* stát *Nizárí*.³⁸

Šíření *ismá'ílíjské* víry prostřednictvím Hasanových stoupenců se neslo v duchu tzv. „nové výzvy“. Kromě propagace *ismá'ílíjské* víry také podnikali teroristické akce, a to zejména proti svým politickým rivalům. Stejně tak jako většina lidí si i tito propagátoři vysloužili přezdívku, pro kterou byl název *hašášíjún*. Tento název je odvozen od jejich holdování hašiši. Křížáci poté tuto přezdívku vyměnili za *asasín*, což v překladu znamená „úkladný vrah“.³⁹

3.1.3. *Ismá'ílíja* před příchodem Fátimovců

Období před příchodem dynastie Fátimovců (909-1171) zůstává zahaleno temnotou a nepřineslo téměř žádný literární zdroj. Tento fakt svědčí o tom, že učenci upřednostňovali předávání doktrín ústně, a to z důvodu pobývání v nepříteli přátelském prostředí, které bylo pod nadvládou sunnitské dynastie Abbásovců. V tomto zpravidla sunnitském prostředí bývali často pronásledováni, z čehož se postupně vyvinula jakási obranná strategie přežití *taqíje* (o *taqíji* více v kapitole 3.3.1.), jež se stala součástí jejich každodenního života. Autoři, kteří se v pozdějších dobách věnovali *ismá'ílíjské* literatuře, byli cvičeni jako teologové, ale za normálních okolností sloužili jako „misionáři“ - *dá'í*. Tento obecný fakt svědčí o tom, že nebyla vydávána téměř žádná díla, která by se věnovala *ismá'ílíjské* doktríně. Výjimku představuje jedno dílo vydané *ismá'ílíjským* autorem Idrísem 'Imád ad-Dínem. Dále se předpokládá, že dochovaná literatura byla později zničena či upravena během vlády Fátimovců.⁴⁰

Skupiny, které svými kořeny sahají do města Kúfán, byly považované za první *ismá'ílity*, kteří posléze zorganizovali expandující, revolucionářské hnutí.⁴¹ Necelé jedno století po vzniku *ismá'ílíje* se její představitelé (*dá'í*) pouští do boje proti sunnitům, kteří jsou pod vedením Abbásovské dynastie a *Ulamá*, a to s cílem eliminace jejich moci.⁴²

---

³⁸ Hasan Bin Sabbah and Nizari Ismaili State in Alamut [online]. [cit. 5. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.ismaili.net/histoire/history06/history601.html>

³⁹ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, str. 192.

⁴⁰ DAFTARY, F., *Ismaili Literature*, str. 6.

⁴¹ DAFTARY, F., *Ismailis In Medieval Muslim Societies*, str. 22.

⁴² DAFTARY, F., *Ismailis In Medieval Muslim Societies*, str. 27.

Rok 899 je datem prvního velkého schizmatu v historii *ismá'ílíje*, neboť právě v tomto roce došlo k rozdělení na dvě *ismá'ílíjské* větve. Jedna z odnoží si dala název Qarámita a druhou větev představovala fátimovská *ismá'ílíja*, jejíž hlavním vůdcem byl Abdulláh al-Mahdí. Do roku 899 bylo toto *ismá'ílíjské* hnutí vedeno tajně z jiného sídla a hlavním důvodem odštěpení Qarámitů od centrálního vedení byl nesouhlas s existující ší'itskou doktrínou. Qarámité posléze založili vlastní stát ve východní Arábii, a to zejména na území dnešního Bahrajnu, odkud podnikali zničující výpady proti věrným *ismá'ílíjským* stoupencům, ale také proti ostatním muslimům.

Úspěchy *ismá'ílíťů* kulminovaly v roce 909. Tehdy byl vyhlášen Fátimovský chalífát v severní Africe, a to pod vládou samotných *ismá'ílíjských* imámů, kteří odvozovali svůj původ od Alího a prorokovy dcery Fátimy, jejíž jméno se v názvu dynastie zrcadlí.⁴³

V následující kapitole se tak budu věnovat této *ismá'ílíjské* větvi, jejíž jádro tvořila právě dynastie Fátimovců.

3.2. Fátimovská *ismá'ílíja*

Na počátku konsolidace fátimovské moci se Fátimovská dynastie nejprve usadila na území dnešního Tuniska. Tato lokalita však pro ně nebyla příliš vhodná, neboť odtud nemohli snadno dobývat nová území a šířit svůj vliv. Proto se rozhodli přesunout své hlavní sídlo do Egypta. Netrvalo dlouho a Fátimovci ovládali i Egypt, v němž si založili své nové hlavní město nesoucí název Káhira. Tyto výboje za účelem založení nového chalífátu byly zcela podporovány všemi *ismá'ílíťy*.⁴⁴

Fátimovci jsou považováni za první dynastii na Blízkém východě, která se nebála ukázat svou sílu a čelit svrchovanosti abbásovským chalífů s cílem sesazení jejich moci.⁴⁵

3.2.1. Vzestup moci – zlatý věk *ismá'ílíje*

Období mezi lety 909 a 1094, konkrétně od počátku vzniku Fátimovského chalífátu až do doby, kdy zemřel osmý fátimovský imám al-Mustansir, je považované za „zlatý

---

⁴³ DAFTARY, F., *Ismailis In Medieval Muslim Societies*, str. 22.

⁴⁴ *The Rise and Decline of the Fatimid Empire* [online]. [cit. 5. 11. 2016]. Dostupné z: <http://www.ismaili.net/Source/1359b.html>

⁴⁵ LEWIS, B., *Dějiny blízkého východu*, str. 77.

věk“ ismá'ílítů. Během téměř dvou set let byla tato původně minoritní skupina schopna dosáhnout velkých úspěchů, mezi něž patří zejména založení vlastního *ismá'ílijského* státu, neboli *dawla*, ale též dosáhli velkého úspěchu na poli literatury a filozofického myšlení. Tímto se zapsali do paměti všech ší'itů, neboť je tomu prvně, kdy nesunnitská skupina získala takovou moc, aby byla schopna vybudovat vlastní muslimský stát.

Díky vzrůstající moci Fátimovské říše mohl fátimovský chalífa/imám zastávat funkci duchovního mluvčího ší'itského islámu, jako tomu bylo v Abbásovském chalífátu, v němž chalífa zastupoval sunnitský islám. Ismá'ílité mohli také naplno praktikovat svou víru, aniž by se museli obávat pronásledování ze strany Fátimovců. Ovšem za hranicemi Fátimovské říše tomu tak nebylo a museli nadále praktikovat *taqjji*. Otevřené praktikování jejich víry nebylo však jedinou pozitivní událostí pro ismá'ílity, ale rovněž bylo uzákoněno jako státním náboženství Fátimovského chalífátu.

Fátimovský chalífa prostřednictvím svých *dá'í* chtěl své působení rozšířit napříč celou muslimskou populací, a to jak uvnitř Fátimovské říše, tak za jejími hranicemi. Hlavní koncentrace byla zejména na Egypt, který se v roce 969 podařilo Fátimovcům dobýt, a o čtyři roky později zde založili své nové hlavní město Káhira.⁴⁶ Kolem založení tohoto města jsou zajímavé události. Když *ismá'ílijská* armáda pod velením Džawhara překročila most, který spojoval Gízu s Fustátem (původní název pro město Káhira), nenapochodoval Džawhar přímo do Fustátu, ale utábořil se nedaleko města. Okamžitě začali pokládat základy nového města, kterému dali zprvu název al-Mansúríja a až posléze bylo přejmenováno na Káhira.

Do islámské historie se jako nejlepší vládce bez pochyby zapsal fátimovský chalífa al-Azíz bi-Alláh. Důvod byl takový, že během jeho vlády neexistovala žádná nenávisť vůči jinému náboženství, a tak mohli pospolu žít jak ismá'ílité a dvanáctníci, tak muslimové, židé a křesťané.⁴⁷ Al-Azíz se do dějin ismá'ílítů nezapsal pouze jako nejlepší vládce, nýbrž i jako první chalífa, který svou vládu zahájil v Egyptě.⁴⁸

Vláda čtvrtého chalífy al-Mustansira (1036-1094) též nemůže zůstat bez povšimnutí, neboť Fátimovský chalífát dosáhl takové rozlohy, že pod její vládu spadala i území severní Afriky, Palestiny, Sýrie, pobřeží Rudého moře, Jemenu a Hidžázu. Dále Fátimovský chalífát vytvořil rozsáhlou obchodní (námořní) síť, a to jak ve

---

⁴⁶ DAFTARY, F., *The Isma'ilis: Their History and Doctrines*, str. 137-138.

⁴⁷ HALM, H., *The Fatimids and Their Traditions of Learning*, str. 31.

⁴⁸ DAFTARY, F., *The Isma'ilis: Their History and Doctrines.*, str. 173.

Středozezemním moři, tak v Indickém oceánu. Tato síť později určovala ekonomiku Fátimovského chalífátu.⁴⁹

Co se týče celkového vládního systému Fátimovského chalífátu, byl silně hierarchický a centralistický a byl rozdělen do třech hlavních sektorů – vojenský, správní a náboženský. První dva sektory (vojenský a správní) měli na starosti vezírové, kteří byli podřízeni chalífovi. O náboženskou oblast se starali misionáři, jejichž hlavním úkolem byla *ismá 'ilijská* agitace a řízení škol s vyšším vzděláváním.

Poslední úspěšnou akcí před začátkem úpadku Fátimovské říše, který započal krátce po smrti chalífy al-Mustansira v roce 1094, bylo dobytí Badgádu. Po dobytí nechal fátimovský emír vyhlásit suverenitu fátimovskému chalífovi z *minbaru* (kazatelny) ve všech mešitách. Úplného vítězství nad Abbásovci se však Fátimovci nikdy nedočkali, protože neustále spory se sektou „dvanáctníků“ oslabovaly samotnou sektu *ismá 'ilija*.⁵⁰

3.2.2. Rozkol - Nizáří a musta'lí

Téměř všechny dynastie musely čelit hrozbám nájezdů válečníků z ostatních dynastií, kteří se snažili zničit jejich moc, a jinak tomu nebylo ani v případě Fátimovského chalífátu za vlády osmého chalífy al-Mustansira. Fátimovci museli začít čelit rostoucí síle Selžuků, turkické dynastie původem ze Střední Asie, kteří oslabovali jejich moc uvnitř chalífátu. Za hranicemi Fátimovského chalífátu tomu bylo přesně naopak, neboť *ismá 'ilijští dá'í* dosahovali vrcholu svých úspěchů v činnosti. Právě vzrůstající moc Seldžuků byla jedním z prvních podnětů k úpadku Fátimovského chalífátu.⁵¹

Poté, co zemřel osmý fátimovský chalífa al-Mustansir v roce 1094, se jeho věrní poddaní rozdělili do dvou větví. Důvodem rozkolu bylo jmenování nejstaršího syna Abú Mansúra Nizářího za právoplatného nástupce, což se ovšem nelíbilo jednomu z vezírů. Vezír Abú al-Qásim Šáhanšáh, který je více znám pod svým vezírským titulem al-Afdal, připisoval nárok na imámát mladšímu nevlastnímu bratrovi Nizára Abú al-Qásimovi

⁴⁹ *Fatimids Caliphate* [online]. [cit. 10. 1. 2017]. Dostupné z: http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Fatimids_Caliphate

⁵⁰ LEWIS, B., *Dějiny blízkého východu*, str. 77-78.

⁵¹ *Fatimids* [online]. [cit. 15. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.iranicaonline.org/articles/fatimids>

Ahmadovi, kterého ovlivňoval al-Afdal.⁵² Dalším krokem, jenž měl napomoci Ahmadovi k získání trůnu, byl sňatek al-Afdalovy dcery s Ahmadem, a to pouhý jeden den po smrti al-Mustansira. Po dosazení Ahmada na trůn byl Ahmad následně přejmenován na al-Musta'lí bi'lláh. Na trůn byl posazen bez jakýchkoliv zkušeností či spojenců.⁵³ Vezír podporovaný fátimovskou armádou v bleskurychle získal veškerou podporu pro al-Musta'lího u fátimovských soudců a předních velitelů *ismá'ílíjské da'wy* v Káhiře. Později začali *musta'líjští* poddaní roznášet lži ohledně jmenování Ahmada za právoplatného nástupce al-Mustansira, které se podle nich mělo uskutečnit u smrtelné postele al-Mustansira. Toto tvrzení však razantně odmítal Nizár, který tvrdil, že jeho otec nikdy své rozhodnutí týkající se jeho jmenování na budoucího imáma nestáhnul a al-Afdalovo tvrzení označil za podvrh.⁵⁴

Po zvolení Ahmada za nástupce svého otce přerušily vztahy s Egyptem již dříve vytvořené skupiny v Persii, Iráku a centrální Asii, které byly pod vedením výše diskutovaného Hasana as-Sabbáha. Toto hnutí se označovalo jako *hašášijún* či v evropských jazycích jako *asasíni* a za svého chalífu vyhlásili Nizára. Hlavním důvodem přerušování vztahů bylo odmítnutí uznání Ahmada za právoplatného chalífu a vedení v Káhiře označili za uzurpátorské.⁵⁵

Poté, co se al-Musta'lí stal novým chalífou Fátimovské dynastie, Nizár uprchnul do Alexandrie s cílem pokusit se vyvolat povstání. Bohužel se nesetkal s příliš velkým úspěchem, neboť byl brzy poražen, dopaden a též popraven. Fátimovská říše tak stála na samotném pokraji zániku, a to zejména i díky nově se formující silné opozici, která striktně odmítala za nového chalífu uznat al-Musta'lího.⁵⁶

V tomto okamžiku na scénu začíná více pronikat Hasan as-Sabbáh, o kterém jsem již psala ve své předchozí kapitole 3.1.2. o vzniku sekty *ismá'ílíja*.

---

⁵² DAFTARY, F., *The Isma'ilis: Their History and Doctrines*, str. 241.

⁵³ WASSERMAN, J., *The Templars and the Assassins: The Militia of Heaven*, str. 88.

⁵⁴ DAFTARY, F., *The Isma'ilis: Their History and Doctrines*, str. 241.

⁵⁵ *Fatimid Dynasty* [online]. [cit. 13. 2. 2017]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Fatimid-dynasty#ref178974>

⁵⁶ WASSERMAN, J., *The Templars and the Assassins: The Militia of Heaven*, str. 88.

3.2.3. Třetí období – zánik Fátimovské říše

Po smrti osmého imáma al-Mustansira a velkého schizmatu v roce 1094 byl Fátimovský chalífát schopný přežít ještě dalších sedmdesát sedm let, ale jeho vztahy s Persií byly ukončeny. Vládcí během těchto let nebyli ničím jiným než pouhými loutkami, neboť veškerá jejich moc připadla do rukou vezírů.⁵⁷ Během těchto let docházelo k rapidnímu poklesu politicko-společenské úrovně státu a ani přicházející krize tomu nijak nenapomáhaly, ba naopak Fátimovský chalífát ještě více rozkládaly. Jedním z hlavních problémů bylo, jak už jsem již výše zmínila, že téměř všichni nástupci osmého chalífy al-Mustansira byli během dosazení na trůn ještě pouhé děti a jejich moc tak byla držena v rukou jejich regentů - vezírů. Tito vezíři byli uznáváni *musta'lijskými* ismá'ílity jako imámové. Netrvalo dlouho a nově vzniklá *ismá'ílijská* větev *musta'lí* se nadále rozštěpila na další dvě větve – *háfizí* a *tajjabí*.⁵⁸

Další velký problém pro Fátimovce představovali křižáci, kteří se začali v těchto letech objevovat na Blízkém východě. Největší nepřátelství panovalo však mezi větví *nizáří* v Persii a v Sýrii a větví *musta'lí* podporovanou Fátimovci.⁵⁹ V Persii se začal vytvářet nový *nizáříjský* stát, který byl pod vedením Hasana as-Sabbáha. Naopak v Egyptě se Fátimovcům nijak příliš nedařilo a Fátimovský chalífát stále více oslboval. V roce 1130 dorazili do Egypta *asasíni*, kteří byli vysláni z hory Alamút v severním Íránu s cílem zavraždění al-Musta'lího a jeho syna al-Amíra. Tento čin vyústil v rozpad Fátimovského chalífátu, i přestože zde vládli ještě čtyři chalífové dalších čtyřicet jedna let. Fátimovský chalífát oficiálně zanikl v roce 1171, kdy se stal součástí Seldžucké říše, pod vedením Saladina.

Přeživší *musta'lijské* ismá'ílity je v dnešní době možné nalézt v Indii a v Jemenu, avšak jsou více známí pod jménem *bohorové*.⁶⁰

---

⁵⁷ *Fatimids* [online]. [cit. 13. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.iranicaonline.org/articles/fatimids>

⁵⁸ DAFTARY, F., *Ismaili Literature*, str. 36.

⁵⁹ *Fatimids* [online]. [cit. 20. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.iranicaonline.org/articles/fatimids>

⁶⁰ WASSERMAN, J., *The Templars and the Assassins: The Militia of Heaven*, str. 89.

3.3. Ismá'ílíjská doktrína

Ve své další kapitole se budu zabývat *ismá'ílíjskou* věroukou, zejména jejími specifickými rysy v rámci této ší'itského islámu.

Ismá'ílité mají velice pestrou historii, která sahá až do druhé poloviny 8. století. Rozvoj jejich věroučné doktríny je datován do období Fátimovského chalífátu (909-1171) a do následujících několika let. Během existence Fátimovského chalífátu založili vzdělávací instituce a provedli určité změny v intelektuálních tradicích, které byly přínosem celému islámskému myšlení a kultuře.⁶¹

Ismá'ílíja je považována za jednu z hlavních odnoží ší'itského islámu. Současné učení některých učenců poukazuje na právní analýzu primárních zdrojů, které byly v těsné blízkosti s islámskou filozofií, teologií a mysticismem.⁶² Přestože je *ismá'ílíja* vnímána jako islámský proud, nacházejí se zde i některé prvky, které byly přejaty z jiných náboženství, jako je křesťanství. Mezi hlavní vlivy patří novoplatónská filozofie, která dala tomuto učení filozofický základ.⁶³ Z novoplatónské filozofie je čerpáno především od Plótína a dále se zde objevují i myšlenky manicheismu, staroperských a indických mýtů.⁶⁴

3.3.1. Taqíja

*„Na toho, kdo zapře Boha poté, co již uvěřil – kromě toho, kdo byl donucen, zatímco srdce jeho klidné bylo ve víře – a zejména na toho, kdo hrud' svou nevíře otevřel, dopadne hněv Boží a pro něj je připraven trest nesmírný“.*⁶⁵

Doktrína nesoucí název *taqíja* byla rozpracována pátým imámem Muhamadem bin Alím al-Báqirem (676-743), poté ji rozvíje jeho syn Dža'far as-Sádiq (702-765) a byla považována za strategii přežití. Toto učení je pro všechny ší'ity velmi závazné a naopak sunnity je považováno za velmi kontroverzní. Doktrína vznikla zejména kvůli neustálému pronásledování ší'itů ze strany sunnitů, které trvalo po celá staletí. Hlavní podstatou učení bylo předstírání, utajování, opatrnost, obezřetnost a zejména skrytí

⁶¹ DAFTARY, F., *Ismailis in Medieval Muslim Societies*, str. 207.

⁶² *Ismaili Philosophy* [online]. [cit. 22. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.iep.utm.edu/ismaili/>

⁶³ *Ismá'ilism* [online]. [cit. 22. 2. 2017]. Dostupné z: <http://looklex.com/e.o/ismailis.htm>

⁶⁴ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, str. 192.

⁶⁵ ČECH, L., *Írán a kultura mučednictví: Od zbožnosti k protestu*, str. 159.

skutečné víry před nepřáteli, jakými byli například Abbásovcí pod velením Abú Dža'fara al-Mansúra. *Taqíja* se prováděla ve prospěch přežití, aniž by byl přítom věřící bohem potrestán, tedy – „upadnout do smrtelného hříchu“ (*chatí'a*).⁶⁶

Zmínku o tomto učení můžeme také nalézt v Koránu, v němž se píše, že není nijak zakázáno popřít svojí víru v situacích, v jakých by byl ohrožen život, či čest. Co se týče rozdělení toho učení, můžeme ho rozdělit dvěma způsoby. Na jedné straně se jedná pouze o ochranu majetku, života nebo cti, ale na druhé straně se může jednat o přesvědčení, jež je považováno za náboženskou povinnost.⁶⁷

Bez povšimnutí také zůstává význam mučednictví, který je v naprostém rozporu s tímto učením, neboť mučednictví se řadí na nejvyšší stupeň sebeobětování. *Taqíja* se naopak považuje za návod, který zřetelně nabádá k vyvarování se jakéhokoliv utrpení a útlaku pomocí předstírání jiné identity.⁶⁸

„*Taqíja je mé náboženství a náboženství mých otců*“.⁶⁹

3.3.2. Záhir, bátin, haqíqa

Koncem druhé poloviny 9. století, devatenáct let před vznikem Fátimovského chalífátu, rozpracovávali i nadále ismá'ílité jejich specifický náboženský systém. Největší důraz kladli na rozdíl mezi exoterickým a esoterickým výkladem posvátných knih, příkázání od boha a zákazy.⁷⁰

Ismá'ílská doktrína je rozdělena do takzvaných dvou vrstev, jež se nazývají *záhir* a *bátin*.⁷¹ *Záhir* představuje skutky nebo činy a je povinný pro všechny ismá'ílity. Opakem je potom *bátin*, který je utajovaný před veřejností a je chápán jako tajné učení reflektující *ismá'ílské* esoterické hodnoty.⁷² Bylo rozhodnuto, že zjevená svatá písma, která zahrnovala Korán a stanovené zákony obsažené ve svatých písmech, musejí být zcela jasně a doslovně interpretována. Díky tomuto rozhodnutí spadají pod *záhir*. Také se ismá'ílité domnívají, že právo bylo formulováno proroky a v pozdějších dobách

⁶⁶ ČECH, L., *Írán a kultura mučednictví: Od zbožnosti k protestu*, str. 158-160.

⁶⁷ SOBHANI, A., J., *Doctrine of Shi'i Islam: A Compendium of Imami Beliefs and Practices*, str. 150.

⁶⁸ ČECH, L., *Írán a kultura mučednictví: Od zbožnosti k protestu*, str. 158-161.

⁶⁹ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, str. 186.

⁷⁰ DAFTARY, F., *Ismailis in Medieval Muslim Societies*, str. 209.

⁷¹ *Isma'ilism* [online]. [cit. 22. 2. 2017]. Dostupné z: <http://looklex.com/e.o/ismailis.htm>

⁷² *Isma'ilism* [online]. [cit. 22. 2. 2017]. Dostupné z: <http://looklex.com/e.o/ismailis.htm>

prošlo několika změnami. Pravá duchovní podstata, tedy vnitřní smysl musí být ukryta a spadá pod *bátin* a na rozdíl od předchozího vnějšího myšlení, byl *bátin* zcela neměnný a stále věčný.⁷³ Pod *bátin* spadá *ta'wíl* Koránu a šarí'y a věčná pravda (*haqíqa*). Pro studium věčných pravd je potřeba speciálního povolení, které uděluje pouze duchovenstvo.⁷⁴

Přechod mezi *záhirem* a *bátinem*, neboli přechod z vnějšího smyslu do vnitřního, duševního a skutečného světa byl veden Alím a jeho budoucími následníky.⁷⁵ Co se týče skutečného duchovního světa, ten byl přípustný pouze pro vybranou společnost (*chawwás*), která mu byla schopna porozumět. Obyčejní lidé (*awám*) byli schopni porozumět pouze *záhiru*. V dřívějších dobách za vybranou společnost byli považováni ti, kteří byli řádně zasvěceni do *ismá'ílijské da'wy* a pouze jim mohla být odhalena věčná pravda náboženství. Zasvěcenci byli spoutáni přísahou, kterou měli udržet *bátin* v tajnosti. *Bátin* byl tedy jak skrytý, tak tajný a musel být držen v dostatečné vzdálenosti od všech, kteří nebyli nijak zasvěceni do tohoto učení.

Objevuje se zde i třetí termín, který se nazývá *haqíqa* a podle *ismá'ílijského* učení je skryt v *bátinu*. *Haqíqa* představuje věčnou pravdu či vnitřní realitu. Jedni z prvních *ismá'ílitů* rozpracovali věčné pravdy podle gnosticizmu, což zapříčinilo, že mají *ismá'ílité* zcela odlišný pohled na svět. Dále byl tento *ismá'ílijský* gnostický systém složen ze dvou hlavních složek, z nichž první se nazývá cyklická historie zjevení a druhá kosmologické učení.⁷⁶

3.3.3. Ta'wíl

V této kapitole budu navazovat na předchozí kapitolu, neboť věčná pravda (*haqíqa*) je interpretována skrze *ta'wíl*.⁷⁷

Ta'wíl do češtiny překládáme několika způsoby, a to jako - vrátit se, způsobit, aby se něco vrátilo, nebo snížit se. Můžeme tedy říci, že *ta'wíl* je prostředkem odebrání se na samotný začátek či původ.⁷⁸ *Ta'wíl* je esoterická exegeze (kritické zkoumání

⁷³ DAFTARY, F., *Intellectual Traditions in Islam*, str. 90.

⁷⁴ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, str. 193.

⁷⁵ DAFTARY, F., *Intellectual Traditions in Islam*, str. 90.

⁷⁶ DAFTARY, F., *Ismailis in Medieval Muslim Societies*, str. 210-211.

⁷⁷ DAFTARY, F., *Intellectual Traditions in Islam*, str. 90.

⁷⁸ *Tawil* [online]. [cit. 3. 3. 2017]. Dostupné z: <http://ismaili.net/heritage/node/12545>

posvátných knih) věčné pravdy, která je skryta v *bátinu*. Tentýž proces exegeze je možné zpozorovat i v raném židokřesťanství.⁷⁹ *Ta'wíl* Koránu se dá chápat jako proniknutí do nitra Koránu na základě návratu do jeho počátků.⁸⁰

Ne každý muslim je povinen porozumět tomu, co se skrývá pod pojmem *ta'wíl*, či ho dokonce praktikovat. Hlavním zdrojem k pochopení vnitřního smyslu Koránu je učitel, který je zasvěcen do tohoto učení a sám praktikuje *ta'wíl*. Prorok Muhammad byl považován za svého vlastního učitele, kterému je připisováno zjevení „seslání“ (*tanzíl*) Koránu, jehož zpracování trvalo dvacet tři let.⁸¹ *Tanzíl* může být též překládán jako „snížit“ a jeho hlavní funkcí je vysvětlení hlubších duchovních myšlenek skrze různé symboly tak, aby jim byl schopen porozumět i laik.⁸²

Tuto podstatu přechodu mezi vnějším (*záhir*) a vnitřním (*bátin*) světem je možné vidět téměř všude v islámu. Chceme-li dosáhnout poznání, jež se skrývá, je třeba vrátit se zpět dovnitř.⁸³ Hlavním cílem *ta'wílu* je tedy odhalit duchovní podstatu, která se skrývá uvnitř božího zjevení.⁸⁴

3.3.4. Stvoření světa

Stvoření světa je zaznamenáno v Koránu následovně: „*Tvůj Bůh je Alláh, který stvořil nebesa a svět v šesti dnech, a potom založil trůn*“.⁸⁵ Ismá'ílité však zdůrazňují, že Bůh tvoří věci pomocí slova „bud!“, což se dá srovnat s mrknutím oka. Tudiž se domnívají, že toto stvoření světa se musí vztahovat k něčemu jinému, neboť boží síla je tak mocná, že nepotřebuje mnoho času k tvorbě.

---

⁷⁹ DAFTARY, F., *Intellectual Traditions in Islam*, str. 90.

⁸⁰ *Tawil* [online]. [cit. 5. 3. 2017]. Dostupné z: <http://ismaili.net/heritage/node/12545>

⁸¹ *Esoteric Interpretations of the Qur'an: The Foundation of Shia Ismaili Ta'wil* [online]. [cit. 5. 3. 2017].

Dostupné z: <https://ismailignosis.com/2015/12/28/esoteric-interpretations-of-the-quran-the-foundations-of-shia-ismaili-tawil/>

⁸² ADNANI, K., *Reconciling Religion and Philosophy: Nasir-i Khusraw's (d. 1088) Jami al-Hikmatayn*, 2015.

⁸³ *Tawil* [online]. [cit. 12. 3. 2017]. Dostupné z: <http://ismaili.net/heritage/node/12545>

⁸⁴ ADNANI, K., *Shi'i Ismaili Ta'wil (Spiritual Interpretation) of Qur'an: The Cycles of Prophecy and Imam* [online]. [cit. 13. 3. 2017]. Dostupné z:

https://www.academia.edu/26605457/Shi_i_Ismaili_Ta_wil_Spiritual_Interpretation_of_the_Qur_an_The_Cycles_of_Prophecy_and_Imamat

⁸⁵ ADNANI, K., *Shi'i Ismaili Ta'wil (Spiritual Interpretation) of Qur'an: The Cycles of Prophecy and Imam* [online]. [cit. 13. 3. 2017]. Dostupné z:

https://www.academia.edu/26605457/Shi_i_Ismaili_Ta_wil_Spiritual_Interpretation_of_the_Qur_an_The_Cycles_of_Prophecy_and_Imamat

Stvoření hmotného světa je podle ismá'ílítů zaznamenáno v biblických textech, zatímco v Koránu se nejedná o stvoření světa jako takového, nýbrž o stvoření světa víry. Tento svět víry je pod vedením poslů, proroků a imámů, které seslal sám Bůh. Zde se navracím zpět k *záhir* a *bátin*, kde v tomto případě nebesa světa víry představují exoterické učení náboženství a šarí'u. Země je naopak vnímána jako esoterické učení. Nebesa jsou přirovnávána k exoterickému učení z toho důvodu, že obklopují Zemi stejně jako *záhir* obklopuje esoterické učení *bátin*.

Pojem „šest dní“ v této doktríně též hraje svoji roli, neboť těchto „šest dnů“ představuje proroky – mluvčí (*nátíq*). Každý z proroků obdržel vlastní náboženskou představu, která byla poté skrze *tanzíl* seslána na svět a těmito proroky byli Adam, Noe, Abrahám, Mojžíš, Ježíš a Muhammad. Z knih je to Tóra, Evangelia a Korán.⁸⁶

3.3.5. Nass

Termín *nass* odkazuje na z arabské slovo *nasaba*, které v překladu do češtiny znamená „zvednout vše tak, aby bylo viditelné“. Z tohoto slova potom dále vychází pojem *nass*, tedy „jmenování“ budoucího následníka imáma, který je jmenován současným imámem, neboť pouze on má tuto pravomoc.⁸⁷ Jmenování nového imáma může probíhat jak písemnou formou, tak ústní formou.⁸⁸

Ismá'ílité věřili, že imámát byl přenášen mezi Fátimovci, kteří byli považováni za potomky Alího a Fátimy, a že imámát bude i nadále přenášen skrze *nass* až do konce věků.⁸⁹

3.3.6. Posvátné číslo sedm

Číslo sedm hraje pro ismá'ílity nezanedbatelnou úlohu v jejich učení a též se pro ně stalo posvátným symbolem. Číslo sedm si můžeme všimnout hned v jejich názvu,

---

⁸⁶ ADNANI, K., *Shi'i Ismaili Ta'wil (Spiritual Interpretation) of Qur'an: The Cycles of Prophecy and Imam* [online]. [cit. 13. 3. 2017]. Dostupné z: https://www.academia.edu/26605457/Shi_i_Ismaili_Ta_wil_Spiritual_Interpretation_of_the_Qur_an_The_Cycles_of_Prophecy_and_Imamat

⁸⁷ *Nass* [online]. [cit. 14. 3. 2017]. Dostupné z: <http://ismaili.net/heritage/node/10665>

⁸⁸ LEAMAN, O., *The Qur'an: An Encyclopedia*, str. 449.

⁸⁹ DAFTARY, F., *Ismailis in Medieval Muslim Societies*, str. 207.

který se někdy uvádí také jako „sedmíci“. Dále číslo sedm je vysvětlováno v sedmi směrech, kterými jsou sever, jih, východ, západ, ale také mezi ně spadá nahoře, dole a střed. Několik dalších teorií vysvětluje toto číslo v sedmi stupních, kterými jsou Bůh, univerzální existence, univerzální duše, prastará hmota, prostor, čas a svět Země a člověka.⁹⁰

Mezi takzvanou posvátnou sedmičku zařazují ismá'ílité i sedm nebes, sedm otvorů v hlavě, končící imámát sedmým imámem,⁹¹ sedm velkých proroků, kterými byli Adam, Noe, Abrahám, Mojžíš, Ježíš, Muhammad a Muhammad at-Tamm. Toto svědčí o tom, že Muhammad není brán jako poslední prorok. Dále se číslo sedm týká vesmíru, který měl být cyklicky stvořen, a každý prorok představuje jednu z jeho sedmi etap stvoření.⁹²

3.3.7. Furú ad-dín´

Za základ *ismá'ílíjského* učení se též považuje *usúl ad-dín´*, který se skládá se základních náboženských pravd islámu. *Usúl* v překladu do češtiny znamená kořeny a *dín´* náboženství. *Usúl ad-dín´* tedy míní kořeny náboženství, též „kořeny stromu“. Cílem těchto „kořenů“ je udržovat stabilitu „stromu“ a patří mezi ně *tawhíd* (jedinečnost boží), *nubúwwa* (proroctví), *imámát*, *adl* (spravedlnost) a *qijáma* (vzkříšení). Tyto kořeny, stejně jako kořeny stromu, jsou ukryty před veřejností.

Na opačné straně *usúl ad-dín´* se nachází *furú ad-dín´*, který zahrnuje náboženské praktiky a rituály. *Furú* znamená větve, tudíž pojem *furú ad-dín´* je přeložen jako větve náboženství či „větve stromu“. Na rozdíl od předchozího *usúl ad-* jsou tyto větve viditelné a přípustné pro každého a značí pilíře islámu, které však musejí být doprovázeny náboženskými pravdami (*usúl ad-dín´*). Skrze *furú* a jeho praktiky je dále věřící schopen dosáhnout hlubšího duchovního porozumění, které se ukrývá v *usúl ad-dín´*.

---

⁹⁰ *Isma'ílism* [online]. [cit. 15. 3. 2017]. Dostupné z: <http://looklex.com/e.o/ismailis.htm>

⁹¹ SWARTLEY, E., K., *Encountering the World of Islam*, str. 143.

⁹² *Isma'ílism* [online]. [cit. 15. 3. 2017]. Dostupné z: <http://looklex.com/e.o/ismailis.htm>

Základní rozdíl mezi těmito dvěma pojmy je ten, že *usúl* zůstává neměnný a *furú* se přizpůsobuje společenským a historickým změnám stejně jako „větve stromu“.⁹³

Co se týče pilířů víry, i zde se nedá přehlédnout toto číslo, neboť oproti sunnitským pilířům víry jich ismá'ílité uznávají sedm. Objevují se zde čtyři základní pilíře, jakými jsou pouť do Mekky (*hadždž*), půst během měsíce ramadán (*sawn*), náboženská daň (*zakát*) a modlitba (*salát, du'á*). Dále se za hlavní pilíře víry považuje (*tahára*), svatá válka (*džihád*). Původní pátý pilíř vyznání víry (*šaháda*) je zde nahrazen jiným pilířem, kterým je *imán*, tedy víra.

Prvním a zároveň nejdůležitějším pilířem pro ismá'ílity je *imán*. Tento pilíř představuje víru v pána času (*mahdí*) a následování všech příkázání imámů.

Druhým pilířem je *tahára*, který představuje očistu vnitřního ducha avšak ne koupel. Očista se provádí tak, že jedinec je povinen přiznat veškeré své hříchy a slíbí duchovnímu vůdci (*imán az-zamán*) vyhnout se v budoucnu dalším hříchům. Vnější učení *záhir* není ismá'ílity v tomto pilíři zastoupeno, jako je tomu například v sunnitském islámu, kde věřící před modlitbou provádí očistu těla.

Za třetí pilíř se považuje modlitba, která se ismá'ílity nazývá *du'á*. Tato modlitba se na rozdíl od sunnitů a ostatních ší'itů praktikuje pouze třikrát denně.

Čtvrtým pilířem je almužna, kterou stejně jako ostatní ší'itské sekty musejí ismá'ílité odevzdávat v podobě 10% svého příjmu. Tento příjem se nazývá *dasond* a vybrané peníze potom instituce imámátu věnují charitám.

Půst je považován za pátý pilíř. Tento půst je však na rozdíl od ostatních ší'itských sekt nebo sunnitského islámu držen pouze dva nebo tři dny každý rok. Půst se drží během speciálních dní doznání.

Pouť ke svatému místu má také jiné rysy než ty, které můžeme zpozorovat u sunnitské *hadždže*. Pouť je šestým pilířem a ismá'ílité nemusejí provádět během měsíce ramadán poutní cestu do Mekky. Je tomu tak díky několika historickým událostem, které pro ně představovaly jistá nebezpečí. Ismá'ílité tedy považují za svoji pouť jít a vidět svého imáma. Od té doby, co imám vyzařuje vlastní světlo, jako má

---

⁹³ *The Seven Pillars of Islam: The Esoterics of Waláyah* [online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z: <https://ismailgnosis.com/2012/09/30/the-seven-pillars-of-islam-the-esoterics-of-walayah/>

také Prorok či Alláh, můžou ismá'ílité navštívit imáma všude tam, kde se zrovna v danou chvíli nachází.

Poslední a zároveň sedmý pilíř se nazývá *džihád*. Pod tímto názvem se nenachází termín „svatá válka“ proti západu. Nicméně se jedná o proces, během kterého se jedinec snaží bojovat či potlačit škodlivé podněty.⁹⁴

Všechny tyto pilíře víry mohou být interpretovány třemi různými způsoby. Prvním způsobem je exoterická forma výkladu (*záhir*), druhým způsobem esoterická forma (*bátin*) a třetí forma výkladu je *haqíqa*, čili esoterický výklad z esoteriky.⁹⁵

3.3.8. Qijáma

Mesiáš či mesiášství se objevuje téměř v každém náboženství a představuje osobu, která se navrátí a spasí svět. Spása světa znamená nastolení spravedlnosti pro každého a proměnění světa v ráj. Postava mesiáše, hraje v *ismá'ílíjském* učení důležitou roli po celá staletí a první zmínky o mesiášovi se objevily již v době, kdy se teprve začínala formovat *ismá'ílíjská* komunita.⁹⁶ Konec světa je několikrát zmíněn i v Koránu (př. „Den z mrtvých vstání, 2:85“) a spadá do doktríny *qijáma*, což v překladu do češtiny znamená „vzkříšení“.

Exoterické pojetí konce světa přichází s ničivými událostmi, jako jsou například války, zemětřesení nebo otevření oblohy. Po konci světa by veškeré věci měly připadnout zpět Bohu.

Esoterické učení pojednává o *qijáma* jako o duchovní události, jejíž účinky budou mít dopad na fyzický svět. Stejně tak jako je čas kontinuální, a přesto může být měřen v určitých intervalech, tak i *qijáma* se může vyskytovat v časových úsecích. Ve chvíli, kdy jednotlivec dosáhne limitu vlastní existence, bude buď odměněn, nebo potrestán a to na základě jeho předchozích činů.

---

⁹⁴ DAVIS, R. J., *The Shia Imami Ismaili Muslims: A Short Introduction*, str. 16.

⁹⁵ *The Seven Pillars of Islam: The Esoterics of Walayah* [online]. [cit. 17. 3. 2017]. Dostupné z: <https://ismailignosis.com/2012/09/30/the-seven-pillars-of-islam-the-esoterics-of-walayah/>

⁹⁶ POOR, D., M., *Authority without Territory: The Aga Khan Development Network and the Ismaili Imamate*, str. 110-111.

Existují tři typy esoterického výkladu *qijáma*. První z nich je takzvaná nedobrovolná *qijáma*, která probíhá při fyzické smrti, kdy lidská duše opustí tělo a je znovu zrozena v astrálním světě. Druhým typem je dobrovolná *qijáma* a během ní dochází k finální smrti, díky níž dojde ke sjednocení duše s Bohem. Třetí typ je kolektivní *qijáma*, která je chápána jako „konec světa“. V tomto pojetí termín „svět“ představuje způsob života, komplexy konvenčních přesvědčení, paradigmatu porozumění a *ilm* (vědění), které se nepřetržitě vyskytují v daných intervalech (*dawr*) lidské historie. „Konec světa“, neboli *qijáma* tedy neodkazuje na konec fyzického světa, nýbrž na závěr „smrt“ jednoho cyklu po kterém následuje „zrození“ nové etapy.⁹⁷

3.4. Ismá'ílíja v dnešní době

Jak již bylo zmíněno, *ismá'ílíjské* schizma v druhé polovině 11. století zapříčinilo rozkol této sekty na dvě větve. Východní větev se nazývá *nizáří*, též *khodžové* a na západní větev nesoucí název *musta'ílí*, též *bohorové*. Hlavní rozdíl mezi těmito dvěma větvemi je ten, že *nizáří* má svého přítomného imáma (*házar imám*), který je již 49. imáme v řadě. Oproti tomu *musta'ílí* má svého skrytého imáma (*imám mastúr*), který se však liší i od nepřítomného imáma (*imám ghá'ib*) imámovské ší'y. Hlavní centra obou větví se v současnosti nachází v Indii a počet stoupenců *khodžů* se odhaduje na několik set tisíc. *Khodžové* žijí zejména v Indii a Pákistánu, ale také je můžeme nalézt ve východní Africe, a to především v oblastech, které jsou obývány indickými přistěhovalci.⁹⁸

Velkým přínosem *ismá'ílitů* pro všechny muslimy bylo zejména založení univerzity al-Azhar a akademie věd Dár al-Ilm v Káhiře, ale také založení samotného města Káhiry. K předním postavám, které do jisté míry ovlivnily okolní svět, patřil například arabský vědec Alhazen nebo básník a filozof Násir Chusraw.⁹⁹

Přesídlením Agá Chána I. z Persie na indický subkontinent roku 1841 započala nová éra *nizáříjských* *ismá'ílitů*. Důvodem přesunu byly zejména soudní spory

---

⁹⁷ *Esoteric Apocalypse (Qiyamah): Isma'ili Muslim Perspectives on the „End of the World“ (Part 1)* [online]. [cit. 20. 3. 2017]. Dostupné z: <https://ismailignosis.com/2012/12/24/esoteric-apocalypse-qiyamah-ismaili-muslim-perspectives-on-the-end-of-the-world-part-1/>

⁹⁸ KROPÁČEK, L., *Duchovní cesty islámu*, str. 194-196.

⁹⁹ *Biography of His Highness the Aga Khan* [online]. [cit. 20. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.akdn.org/about-us/his-highness-aga-khan-0>

s dynastií Qádžárovců. Moderní doba dále pokračovala během období kolonizace a její rozkvět započal až Agá Chánem IV.¹⁰⁰

V řadě zemí, ve kterých žijí ismá'ílité, se nacházejí nadace pod správou vedení a imáma. Tyto nadace slouží zejména k budování škol, nemocnic, bytů a různých sociálních institucí a jsou určeny pro všechny občany, a to bez ohledu na jejich původ či náboženství. Od doby, kdy nastoupil Agá Chán IV. do čela imámátu, došlo ve většině zemí, ve kterých žijí ismá'ílité, k eminentním změnám týkajících se politiky a ekonomiky. Hlavním cílem *ismá'ílíjské* komunity se stala sociální péče a rozvojové programy. Na základě toho byla v Pákistánu a Indii zřízena centra sociálního rozvoje „pro podporu lidstva“. Pod tato centra spadají instituce jako: *Diamond Jubilee Investment Trust* (dnes *Diamond Trust Bank of Kenya*) a *Platinum Jubilee Investments* a jejich hlavním cílem je zřizování vzdělávacích center pro dívky, stipendijní programy a budování nemocnic. Nejvýznamnější institucí v dnešní době je však *Aga Khan Development Network*, která je tvořena několika menšími institucemi jako například: *The Aga Khan Foundation*, *Aga Khan Fund for Economic Development* and *Aga Khan Trust for Culture*, *Aga Khan University* a několik dalších.¹⁰¹

3.4.1. Agá Chán IV.

Celým svým jménem Šáh Karím al-Husajní Agá Chán IV.¹⁰² se narodil 13. prosince roku 1936 v Ženevě (Švýcarsku) princovi Aly Chánovi a princezně Tádžuddawla Aly Chán. Jako malý chlapec pobýval v Nairobi (Keňa)¹⁰³ a poté navštěvoval prestižní školu Le Rosey ve Švýcarsku. Po ukončení studia na škole Le Rosey přešel na Harvardovu univerzitu, kterou byl však nucen na jeden rok přerušit kvůli návštěvám několika *nizárijských* komunit v Dárussalámu, Nairobi, Kampalí, Karáčí a Bombaji, které se týkaly jeho jmenování novým imámem. Studium dokončil získáním bakalářského titulu z oboru islámské historie v letech 1958-1959.

---

¹⁰⁰ POOR, D., M., *Authority without Territory: The Aga Khan Development Network and the Ismaili Imamate*, str. 5-6.

¹⁰¹ *The Ismaili Community* [online]. [cit. 20. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.theismaili.org/community>

¹⁰² DAFTARY, F., *The Isma'ilis: Their History and Doctrines*, str. 496.

¹⁰³ *Biography of His Highness the Aga Khan* [online]. [cit. 24. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.akdn.org/about-us/his-highness-aga-khan-0>

Na základě poslední vůle Karíma dědy Agá Chána III. z roku 1955 byl Karím zvolen 49. imámem *nizárijských* ismá'ílítů. Proč se novým imámem nestal jeden ze synů Agá Chána III. objasnil tím, že se změnilly světové podmínky a nejlepší volbou pro *nizárijské* ismá'ílity bude nový mladý imám, který se více vyzná v současném světě. Karím byl oficiálně zvolen imámem ve svých dvaceti letech ve Švýcarsku za přítomnosti afrických a asijských nizárijců.¹⁰⁴

Hlavní funkcí soudobého *ismá'ílijského* imáma Agá Khána je poskytovat duchovní vedení, náboženské výklady a zabezpečit důstojný život všem *ismá'ílijským* muslimům. Za veškeré služby, které Agá Khán IV. poskytl lidstvu, byl několikrát odměněn tituly a vyznamenáními. Obdržel 28 státních vyznamenání, 21 čestných titulů a 16 civilních vyznamenání.¹⁰⁵

Agá Khán IV. je zakladatelem a rovněž ředitelem jedné z největších rozvojových sítí na celém světě, Aga Khan Development Network. Síť zaměstnává až kolem 80 tisíc zaměstnanců a specializuje se především na rozvoj v oblasti školství, zdravotnictví, kultury a hospodářství, a to především v zemích třetího světa.¹⁰⁶

---

¹⁰⁴ DAFTARY, F., *The Isma'ilis: Their History and Doctrines*, str. 496-497.

¹⁰⁵ *Who are the Shia Ismaili Muslims: A Primer with Visual Charts* [online]. [cit. 24. 3. 2017]. Dostupné z: <https://ismailignosis.com/2015/05/15/who-are-the-shia-ismaili-muslims-a-primer-with-visual-charts/>

¹⁰⁶ *Aga Khan IV Biography* [online]. [cit. 24. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.thefamouspeople.com/profiles/aga-khan-iv-5673.php>

4. ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo uvést veškeré podstatné informace o sektě *ismá'ílíja* a to v období od jejího vzniku po současnost. Svou pozornost jsem zaměřila především na vybrané *ismá'ílíjské* doktríny a historické pozadí. Pro dosažení cíle jsem čerpala zejména z cizojazyčných sekundárních zdrojů.

První část práce jsem věnovala Dža'faru as-Sádiqovi a sektám, které vznikly po jeho smrti. V této kapitole jsem přiblížila Dža'farův vliv budoucím generacím a novou tvář ší'itského islámu po smrti as-Sádiqa, neboť došlo k několika rozkolům, které vyústily v zrod nových sekt. Většinu ne příliš významných a již zaniklých sekt v práci pouze zmiňuji a nevěnuji jim velkou pozornost.

Podrobně diskutovaná je až sekta *ismá'ílíja*, která se stala hlavní náplní mé bakalářské práce. *Ismá'ílíja* se během svého prvopočátku musela potýkat hned s mnoha problémy, zejména pak s problémem nástupnictví. Později však přicházejí úspěchy, kterých dostáhli především *ismá'ílíjští dá'í* prostřednictvím svého hnutí. Hlavním principem tohoto hnutí bylo šířit *ismá'ílíjskou* víru a apelovat na ostatní muslimy k příslibení věrnosti všem imámům počínaje od Dža'fara as-Sádiqa. Jako jeden z nejproslulejších *dá'í* se bezpochyby zapsal Hasan as-Sabbáh, který zformoval stát *Nizáří* v Persii.

Další část práce zachycuje fátimovské období, během kterého *ismá'ílíja* dosahovala svého největšího rozkvětu. Zásadního úspěchu však dosáhla založením vlastního státu – Fátimovského chalífátu (909-1171). Do paměti všech *ismá'ílíťů* se dále zapsalo schizma z roku 1094, kdy znovu došlo k neshodám, které se týkaly nástupnictví, a tak byla *ismá'ílíja* následně rozštěpena do dvou větví nesoucí název *nizáří* a *musta'ílí*.

Základem *ismá'ílíjské* věrouky, jak je v práci blíže rozvedeno, se stal novoplatonismus, ale také se v ní objevují i prvky křesťanství, manicheismu, staroperských a indických mýtů. Největší důraz byl však vždy kladen na esoterický a exoterický výklad, tedy na *bátin* a *záhir*. Rozdělení na vnější a vnitřní interpretaci se nachází téměř u každé doktríny, jakou je například stvoření světa či *qijáma* (konec světa). Dále velmi významnou roli hraje doktrína *ta'wíl*, skrze níž je prováděna esoterická exegeze věčné pravdy, která je ukryta v *bátinu*.

Soudními spory s dynastií Qádžárovců byli ismá'ílité nuceni roku 1841 opustit Persii a přestěhovat se na indický subkontinent. Touto událostí byla započata nová éra *nizárijských* ismá'ílitů. Současný imám nizárijců, Agá Chán IV., nechal zbudovat ve většině zemí, kde žijí ismá'ílité, školy, nemocnice a centra sociálního rozvoje. Nejvýznamnější institucí se však stala *Aga Khan Development Network*.

Téma *ismá'ílíja* je obsahově velmi náročné, a proto jsem ve své práci zpracovávala jen ty nejpodstatnější informace, které jsou nezbytné k pochopení učení a historického vývoje *ismá'ílíji*. Na svou práci bych chtěla navázat s diplomovou prací, kterou bych chtěla pojmout jako terénní výzkum *ismá'ílíji* na Zanzibaru.

5. Resumé

This bachelor thesis aims to gather relevant information about the sects that arose after the death of the sixth Imam Ja'far as-Sadiq. The greatest emphasis is put on the sect Isma'ilism in the period from its inception to the present. Work is mainly drawn on secondary foreign sources.

The first chapter is devoted to the sixth Imam Jafar as-Sadiq, and a brief description of the sects that arose after his death.

From the next chapter I directed my attention to Isma'ilism itself. I am going to introduce its influence in the Middle East at the time of the arrival of the Fatimids, the principle of spreading the faith, including missionaries (Da'i). Also, I am going to mention the founder of Nizari state Hassan as-Sabah.

Another chapter deals with Fatimid period (909-1171). During this period Isma'ilism experienced its biggest boom in almost all directions.

The largest chapter is focused on Ismaili doctrine that includes such as Qiyamah, Taqiyya and Nass. Also I going to focus on the sacred number seven, which plays a considerable role in their doctrine.

The last chapter describes Isma'ilism today and its greatest spiritual representative (imam), Aga Khan IV.

6. Seznam použité literatury

ČECH, Libor. *Írán a kultura mučednictví: Od zbožnosti k protestu*. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2546-3.

DAFTARY, Farhad. *Intellectual Traditions in Islam*. London: I. B. Tauris Publishers, 2000, 2001. ISBN 978-1-86064-760-4.

DAFTARY, Farhad. *Ismaili Literature*. London: I. B. Tauris Publishers, 2004. ISBN 1-85043-439-5.

DAFTARY, Farhad. *Ismailis in Medieval Muslim Societies*. London: I. B. Tauris Publisher, 2005. ISBN 1-84511-091-9

DAFTARY, Farhad. *The Isma'ilis: Their History and Doctrines*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990, 2007. ISBN 978-0-521-85084-1.

DAVIS, R. Jimmy. *The Shia Imami Ismaili Muslims: A Short Introduction*. Morrisville: Lulu Press, 2007. ISBN 978-1430315629.

DUNGERSI, R. Muhammad. *A Short Biography of Imam Jafar al-Sadiq (A.S.)*. Dar es-Salaam: Bilal Muslim Mission of Tanzania, 1999. ISBN 9987-620-11-6.

HALM, Heinz. *The Fatimids and Their Traditions of Learning*. London: I. B. Tauris Publisher, 1997, 2001. ISBN 1-86064-313-2.

HODGSON, G., S., Marshall. *The Secret Order of Assassins – The struggle of the Early Nizari Ismailis Against the Islamic World*. Philadelphia: Penn Press, 2005. ISBN 978-0812219166.

KLEMM, Verena, WALKER, E., Paul, KARAM, Susanne. *Code of Conduct: A Treatise on the Etiquette of the Fatimid Ismaili Mission*. London: I. B. Tauris, 2011. ISBN 978-1-78076-126-8.

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 1993. ISBN 978-80-7429-598-0.

LEAMAN, Oliver. *The Qur'an: An Encyclopedia*, New York: Routledge, 2006. ISBN 9-78-0-415-32639-1.

LEWIS, Bernard. *Dějiny Blízkého východu*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-161-3.

MOMEN, Moojan. *An Introduction to Shi'i Islam*. Welwyn: George Ronald Publisher, 1985. ISBN 0-300-03499-7.

POOR, Daryoush, Muhammad. *Authority without Territory: The Aga Khan Development Network and the Ismaili Imamate*. London: Palgrave Macmillan, 2014. ISBN 978-1137428790.

RAJPUT, Muhammad, Ali. *Hasan-i-Sabbah: His Life and Thought*. Bloomington: Xlibris Publisher, 2013. ISBN 978-1-4836-4911-5.

SOBHANI, Ayatollah, Jafar. *Doctrine of Shi'i Islam: A Compendium of Imami Beliefs and Practices*. London: I. B. Tauris, 2001. ISBN 978-1860647802.

SWARTLEY, E., Keith. *Encountering the World of Islam*. London: IVP Books, 2005. ISBN 978-0830856442.

WASSERMAN, James. *The Templars and the Assassins: The Militia of Heaven*. Merrimac: Destiny Books, 2001. ISBN 978-0892818594.

ADNANI, Khalil. *Reconciling Religion and Philosophy: Nasir-i Khusraw's (d. 1088) Jami al-Hikmatayn*. Oxford: Oxford University Press, 2015. Handbook.

The Sixth Imam Ja'far Ibn Muhammad as-Sadiq [online]. [cit. 1. 11. 2016]. Dostupné z: <https://www.al-islam.org/story-of-the-holy-kaaba-and-its-people-shabbar/sixth-imam-jafar-ibn-muhammad-sadiq>

Isma'ilism [online]. [cit. 1. 11. 2016]. Dostupné z: <http://looklex.com/e.o/ismailis.htm>

Who Succeeded Imam Jafar al-Sadiq? Seven Proofs for the Imamate of Imam Ismail ibn Jafar [online]. [cit. 4. 11. 2016]. Dostupné z: <https://ismailignosis.com/2014/10/02/who-succeeded-imam-jafar-al-sadiq-seven-proofs-for-the-imamat-of-imam-ismail-ibn-jafar/>

Da'i, Dawa [online]. [cit. 18. 11. 2016]. Dostupné z: <http://ismaili.net/heritage/node/10269>

Hasan Bin Sabbah and Nizari Ismaili State in Alamut [online]. [cit. 20. 12. 2016].
Dostupné z: <http://www.ismaili.net/histoire/history06/history601.html>.

Hasan-i Sabbah [online]. [cit. 4. 1. 2017]. Dostupné z:
http://www.alamut.com/subj/ideologies/alamut/iqbal_Sabbah.html.

The Rise and Decline of the Fatimid Empire [online]. [cit. 5. 11. 2016]. Dostupné z:
<http://www.ismaili.net/Source/1359b.html>

Fatimids Caliphate [online]. [cit. 10. 1. 2017]. Dostupné z:
http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Fatimids_Caliphate

Fatimids [online]. [cit. 15. 1. 2017]. Dostupné z:
<http://www.iranicaonline.org/articles/fatimids>

Fatimid Dynasty [online]. [cit. 13. 2. 2017]. Dostupné z:
<https://www.britannica.com/topic/Fatimid-dynasty#ref178974>

Ismaili Philosophy [online]. [cit. 22. 2. 2017]. Dostupné z:
<http://www.iep.utm.edu/ismaili/>

Tawil [online]. [cit. 3. 3. 2017]. Dostupné z: <http://ismaili.net/heritage/node/12545>

Esoteric Interpretations of the Qur'an: The Foundation of Shia Ismaili Ta'wil
[online]. [cit. 5. 3. 2017]. Dostupné z: <https://ismailignosis.com/2015/12/28/esoteric-interpretations-of-the-quran-the-foundations-of-shia-ismaili-tawil/>

Nass [online]. [cit. 14. 3. 2017]. Dostupné z: <http://ismaili.net/heritage/node/10665>

The Seven Pillars of Islam: The Esoterics of Walayah [online]. [cit. 17. 3. 2017].
Dostupné z: <https://ismailignosis.com/2012/09/30/the-seven-pillars-of-islam-the-esoterics-of-walayah/>

Esoteric Apocalypse (Qiyamah): Isma'ili Muslim Perspectives on the „End of the World“ (Part 1) [online]. [cit. 20. 3. 2017]. Dostupné z: <https://ismailignosis.com/2012/12/24/esoteric-apocalypse-qiyamah-ismaili-muslim-perspectives-on-the-end-of-the-world-part-1/>

Biography of His Highness the Aga Khan [online]. [cit. 20. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.akdn.org/about-us/his-highness-aga-khan-0>

The Ismaili Community [online]. [cit. 20. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.theismaili.org/community>

Who are the Shia Ismaili Muslims: A Primer with Visual Charts [online]. [cit. 24. 3. 2017]. Dostupné z: <https://ismailignosis.com/2015/05/15/who-are-the-shia-ismaili-muslims-a-primer-with-visual-charts/>

Aga Khan IV Biography [online]. [cit. 24. 3. 2017]. Dostupné z: <http://www.thefamouspeople.com/profiles/aga-khan-iv-5673.php>

ADNANI, K., *Shi'i Ismaili Ta'wil (Spiritual Interpretation) of Qur'an: The Cycles of Prophecy and Imamah* [online]. [cit. 13. 3. 2017]. Dostupné z: https://www.academia.edu/26605457/Shi_i_Ismaili_Ta_wil_Spiritual_Interpretation_of_the_Qur_an_The_Cycles_of_Prophecy_and_Imamat